

Han bevakades av Säpo i 25 år

Att farfadern suttit i koncentrationsläger under kriget, det visste familjen från hans få och noga utvalda berättelser. Bara brottsstycken kom fram. Men att hans idéer om att vara bevakad hade en sanning i en över 200 sidor tjock akt hos svenska Säpo, det anade ingen.

Det var egentligen en slump att Daniel Waluszewski alls fick tag på akten. Han hade forskat lite kring farfadern, som var född i Polen, bland annat i utlänningskommis-sions arkiv, där farfadern hade en egen akt.

– Men jag bodde nära Riksarkivet som också har hand om Säpo-arkivet, och hörde mig för om farfar där, berättar Daniel.

Och det blev träff. Ordentligt.

Det visade sig att farfadern varit övervakad av svensk säkerhetspolis från slutet av 1940-talet, till långt in på 1970-talet!

Farfadern, Czeslaw Waluszewski, kom som flykting till Malmö 1945. Hans historia har nu blivit en bok, författad av sonen Daniel.

Daniel Waluszewski arbetar på näringsdepartementet i Stockholm, och vi träffas på en lunchrestaurang i närheten. Hans bok om farfar har varit ute ett tag nu, och den tredje upplagan är för tryckning. Han har hållit föredrag, både om boken och om arbetet med att få fram de uppgifter som ligger till grund för den. Och det finns även intresse för hans debutroman i Polen!

– Ja, jag ska eventuellt föreläsa i Warszawa, säger han. Det har gått bra, för att vara en debutroman på litet förlag. Över förväntan, enligt Daniel själv.

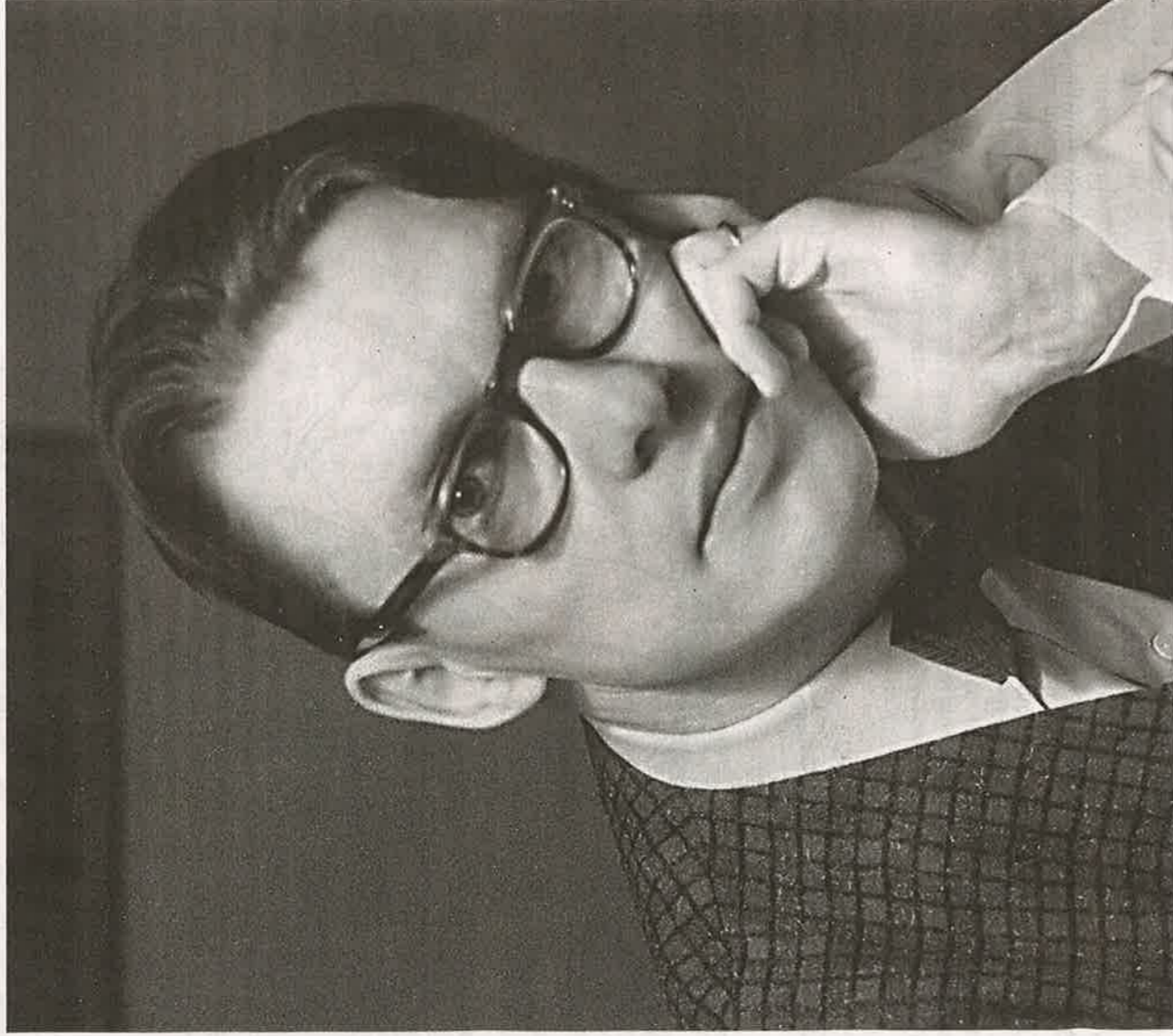
Att Czeslaw Waluszewskis historia blev en roman, det beror till stor del på Daniels lust att skriva. Han berättar att vetskapen om att farfadern suttit i koncentrationsläger hela tiden funnits hos honom och resten av familjen, men att ingen nog egentligen förstod.

– Han var ju inte jude, han berättade så lite, och det var på något sätt svårt att förstå.

Arbetet med boken

Under tonåren läste Daniel mycket om Förintelsen, och han och familjen besökte också ett av koncentrationslägren där farfadern varit internerad – Auschwitz i Polen. Det var där någonstans som hela sanningen gick upp för honom – att farfar varit fånge i ett vidrigt koncentrationsläger. Det hela kom som en chock när han förstod att det egentligen bara var tillfälligheter och tur som gjorde att han överlevde.

Från början var boken tänkt mer som en dokumentär.

Czeslaw Waluszewski, Daniels farfar, som kom till Sverige som polsk krigsflykting 1945. Foto: privat

– Men det gick inte, säger Daniel enkelt.

Steget var sedan litet till en skönlitterär bok. Daniel Waluszewski började skriva ”på fritiden”, men tog sedan tjänstledigt ett par månader för helt ägna sig åt boken.

Det allra mesta i romanen har sin faktagrund, men visst har han broderat lite. Efter boken är skriven i jag-form, där jag är Czeslaw Waluszewski, handlar det om att försöka sätta sig i hur en polsk ung man, som flyttats mellan olika koncentrationsläger, anlänt till Sverige och till ett utlänningsläger i Helsingland, tänker och känner.

– Ingen i familjen visste mycket. Jag tror nog att far-mor visste mer än hon berättade, de växte liksom ihop hon och farfar, men hon berättade heller inget. Jag vet att pappa ville att farfar skulle skriva ned vad han varit med om, men vi har inte hittat något.

Övervakad av Säpo

Däremot hittade alltså Daniel en hel del i olika arkiv i Sverige...

Att han skulle hitta sin farfar i utlänningskommis-sions arkiv, det förstod han. Men när han fick hela akten från Säpo, ja då kom det faktiskt som en överraskning.

– Jag tog kopior på allt och skickade till min pappa och mina fastrar, berättar Daniel. De hade ingen aning...

Daniel berättar att farfadern ibland kände sig bevakad, att han trodde att man spionerade på honom.

– Han var rädd för ryssen. Att det i själva verket skulle vara Sverige, som han högaktade och kände sådan tillit till, det tror jag aldrig att han kunde ana.

Daniel Waluszewski vill med sin debutroman givetvis först och främst berätta sin farfars historia. Hur han, trots allt han gått igenom, var en man med en enorm livsglädje. Eller kanske just därför.

– Jag kände en viss press, ett ansvar, mot farfar, säger han. Jag ville inte förstöra hans historia.

Men boken är så mycket mer än ”bara” Czeslaw Waluszewskis liv och historia. Den är ett tidsdokument, ett inlägg både i Sveriges neutralitet och i flyktingfrågan, av igår och av i dag.

Att Daniel över huvud taget fick ut akten från Säpo har förvånat många. Men vissa namn, och ibland hela sidor, är censurerade, vilket förstås väcker Daniels nyfikenhet.

– Jag har begärt ut akter rörande andra namn, namn som

jag kommit i kontakt med via farfars papper. Jag har ännu inte fått något, men jag vet att det finns. Det ser man på hur man får svar från arkiven...

Så helt omöjligt att det kommer något mer i samma stil från Daniel Waluszewskis penna är det inte. För det här med att skriva, det är något han vill fortsätta med, på flera sätt.

– Ja, jag har startat ett litet förlag. Det är helt otroligt vad många som skriver i Sverige...

Säger Daniel Waluszewski och hastar vidare till arbetet med energifrågor på näringsdepartementet.

AnnCi Larson

Daniel Waluszewski
Bild: Göran Bernstål

Daniel Waluszewski
Med en blick över axeln
Walab förlag
ISBN: 978-91-980585-0-5

Om boken

Czeslaw Waluszewski kommer till Malmö 1945, befriad från flera års fångenskap i nazisternas koncentrationsläger.

Som polsk krigsflykting hamnar han i ett utlänningsläger i Helsingland och kämpar för att bli en del av detta nya land, ett land där människor och samhälle till mångt och mycket är opåverkade – och till stor del okunniga – om det världskrig som just tagit slut.

Czeslaw arbetar hårt för att börja ett nytt liv i Sverige och skaffa nya vänner. Han möter kärleken, ordnar arbete och verkar anpassa sig. Men hans förflutna jagar honom på olika sätt.

Han plågas av svåra mardrömmar efter sin tid i fångenskap och saknaden och förtvålan över vad som hänt hans familj och hans vänner i hans forna hemland Polen, som nu styrs av kommunisterna.

Men han känner sig bevakad, förföljd.

Boken bygger också på akter från olika myndighetsarkiv, bland annat från Säpo. Czeslaw var bevakad av den svenska säkerhetspolisen till långt in på 1970-talet!

Och det kommer också att visa sig att det inte bara är svenska säkerhetspolisen som är intresserade av Czeslaw Waluszewski.

Med en blick över axeln är Daniel Waluszewskis debutroman. Han är son till Czeslaw.